

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและผลกระทบต่อสังคมสูงวัยในประเทศไทย

Demography structure Changes and Their Impact on the Aging Society in Thailand

นายอนุชา อินทรพงษ์พันธ์¹

Mr.Anucha Intarapongpon

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรของประเทศไทย โดยเฉพาะการเข้าสู่สังคมสูงวัย เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและส่งผลกระทบในหลายมิติ สัดส่วนประชากรสูงอายุที่เพิ่มขึ้นนำไปสู่ความท้าทายด้านเศรษฐกิจจากการลดลงของแรงงาน การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิต และภาระที่เพิ่มขึ้นในระบบสวัสดิการและการดูแลสุขภาพ ด้านสังคมต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในบทบาทของครอบครัวในการดูแลผู้สูงอายุรวมถึงการปรับตัวของค่านิยมและความสัมพันธ์ระหว่างวัย นอกจากนี้ระบบการศึกษาและการพัฒนาทักษะจำเป็นต้องปรับให้สอดคล้องกับแนวทางการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อรองรับประชากรสูงวัยที่มีความต้องการที่หลากหลาย การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงนี้ต้องอาศัยนโยบายสาธารณะที่ครอบคลุมและยืดหยุ่น รัฐบาลควรพัฒนาระบบสวัสดิการที่มีประสิทธิภาพ ส่งเสริมการมีบทบาทของผู้สูงอายุในสังคม และปรับโครงสร้างตลาดแรงงานให้เอื้อต่อการทำงานในวัยสูงอายุ นอกจากนี้ควรมีการส่งเสริมการวิจัยและการพัฒนานโยบายที่เหมาะสมกับโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลง รวมถึงการสร้างความตระหนักในสังคมเกี่ยวกับความสำคัญของการปรับตัวเพื่อรองรับการเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การเปลี่ยนแปลง, โครงสร้างประชากร, ผลกระทบ, สังคมสูงวัย, ประเทศไทย

¹ นักวิชาการอิสระ ; independent Scholar,Thailand

Abstract

The Demography structure changes in Thailand, particularly the shift towards an aging society, have occurred rapidly and have significant implications across various sectors. The increasing proportion of the elderly population has led to challenges in the economy, such as a decline in the workforce, changes in production structures, and a growing burden on social welfare and healthcare systems. Socially, there are challenges related to the care of the elderly within families, as well as changes in values and intergenerational relationships. Additionally, education and skill development systems must adapt to lifelong learning models to accommodate the growing and diverse elderly population. Addressing these changes requires careful planning. The government should develop comprehensive public policies that respond to the needs of the elderly, particularly by enhancing the social welfare system, promoting the active participation of the elderly in society, and adjusting labor market structures to support older workers. Furthermore, promoting research and policies aimed at developing a society that is more suitable for an aging population is essential. Raising awareness in society about how to manage Demography structure and care for the elderly is also a key component of sustainable solutions for an aging society.

Keywords: Changes, Demography structure, Impact, Aging Society, Thailand

1.บทนำ

ในปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างประชากรที่สำคัญ ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยหลายประการทั้งอัตราการเจริญเติบโตของประชากรที่ลดลง อัตราการเกิดที่ต่ำลง ความยาวอายุเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้นและการพัฒนาด้านสุขภาพที่ช่วยให้ผู้คนมีอายุยืนยาวมากขึ้น ทำให้สังคมไทยเริ่มเข้าสู่กระบวนการเปลี่ยนแปลงสู่ “สังคมสูงวัย” (กรีซ เกียรติญาณ และ ธนธนา ไรจนตระกูล, 2564, น.60) หรือการมีประชากรผู้สูงอายุในสัดส่วนที่สูงขึ้นอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้ส่งผลกระทบต่อทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ซึ่งทำให้ต้องมีการศึกษาและพัฒนาแนวทางในการรับมือกับปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากสังคมสูงวัย

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและผลกระทบจากการเข้าสู่สังคมสูงวัยในประเทศไทยจึงมีความสำคัญ เนื่องจากการเติบโตของจำนวนประชากรสูงวัยจะมีผลต่อระบบสวัสดิการสังคม ระบบสุขภาพ และการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ประเทศไทยได้เข้าสู่สังคมสูงวัยตามหลักเกณฑ์ขององค์การ

สหประชาชาติโดยมีผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมดซึ่งจะส่งผลให้การจัดการกับสังคมสูงวัยเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในอนาคตอันใกล้

สังคมสูงวัยหมายถึงสังคมที่มีสัดส่วนประชากรสูงอายุมากกว่าร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมดในประเทศ ซึ่งถือเป็นสัญญาณของการเปลี่ยนแปลงทางประชากรที่สำคัญ การเข้าสู่สังคมสูงวัยในประเทศไทยนั้นเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงในด้านสุขภาพ การแพทย์ การศึกษารวมถึงการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับสูง ซึ่งทำให้ผู้คนมีชีวิตยืนยาวมากขึ้น ขณะเดียวกันอัตราการเกิดของประชากรในประเทศลดลงอย่างต่อเนื่องทำให้ประชากรในวัยทำงานลดลงและมีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (ชินุทัย กาญจนะจิตร และคณะ, 2550, น.5-25) ประเทศไทยได้เข้าสู่สถานะสังคมสูงวัยตั้งแต่ปี 2005 เมื่อจำนวนผู้สูงอายุในประเทศเริ่มมีอัตราเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ แนวโน้มประชากรสูงวัยที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วนี้จะส่งผลกระทบต่อหลายมิติในสังคมไทย เช่น ระบบสวัสดิการสังคม การดูแลสุขภาพ การจ้างงาน และสภาพสังคมโดยรวม โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจที่อาจประสบกับภาวะการขาดแคลนแรงงานในอนาคต หากไม่มีการเตรียมความพร้อมในการดูแลประชากรสูงวัยอย่างเพียงพอ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรในประเทศไทยและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อสังคมสูงวัย โดยจะเน้นไปที่การพิจารณาปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร รวมถึงการประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นในด้านต่างๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม และการดูแลสุขภาพของประชากรสูงวัย นอกจากนี้ยังมุ่งหวังที่จะเสนอแนวทางในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงนี้ โดยการสร้างสรรค์นโยบายที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการพัฒนาสังคมสูงวัยให้สามารถอยู่ร่วมกับการเปลี่ยนแปลงประชากรได้อย่างยั่งยืน โดยจะช่วยให้เราสามารถเข้าใจถึงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางประชากรและเตรียมความพร้อมในการรับมือกับสังคมสูงวัยในประเทศไทยได้ดียิ่งขึ้น ผ่านการวิเคราะห์และเสนอแนวทางในการปรับตัวทั้งในเชิงนโยบายและการจัดการที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้ประเทศสามารถรักษาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้อย่างยั่งยืนในอนาคต

2. การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรในประเทศไทย

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรในประเทศไทยเป็นประเด็นที่สำคัญและมีผลกระทบในหลายด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาอย่างยั่งยืนในอนาคต การเปลี่ยนแปลงนี้มีผลจากปัจจัยหลายประการที่ส่งผลให้ประชากรสูงวัยมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญส่งผลให้ประเทศไทยก้าวเข้าสู่ “สังคมสูงวัย” ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อทั้งในด้านโครงสร้างแรงงาน การใช้จ่ายทางการสาธารณสุข และความท้าทายในการจัดสวัสดิการสังคม

2.1 สถานการณ์ประชากรสูงวัยในประเทศไทยที่ผ่านมา

สถานการณ์ของประชากรสูงวัยในประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจนในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ข้อมูลจากสำนักงานสถิติระบุว่า สัดส่วนของประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปในประเทศไทยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 6.9 ในปี 1980 มาเป็นร้อยละ 20.4 ในปี 2020 และคาดว่าจะในปี 2040 สัดส่วนของประชากรสูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 30.3 ซึ่งหมายความว่าในอีกประมาณ 15 ปีข้างหน้า ประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่าง

เต็มตัว สำหรับในประเทศไทยจากข้อมูลของกรมการปกครองปีพ.ศ.2564 ผู้สูงอายุมีจำนวนทั้งสิ้น 12,071,837 คน หรือร้อยละ 18.2 ของประชากรทั้งหมด เป็นผู้หญิง 6,751,724 คน และผู้ชายจำนวน 5,320,113 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564, น. 1-13) การเพิ่มขึ้นของประชากรสูงวัยเกิดจากหลายปัจจัย โดยเฉพาะการลดลงของอัตราการเกิดและการพัฒนาในด้านการแพทย์ที่ทำให้ผู้คนมีอายุขัยยืนยาวขึ้น ข้อมูลจากธนาคารโลก (2021) ระบุว่าอายุขัยเฉลี่ยของคนไทยเพิ่มขึ้นจาก 65.5 ปี ในปี 1980 เป็น 74.6 ปี ในปี 2019 ซึ่งสะท้อนถึงความสำเร็จในการพัฒนาด้านการแพทย์และสาธารณสุข แต่ในขณะเดียวกันก็ทำให้จำนวนประชากรสูงอายุเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง

การเพิ่มขึ้นของประชากรสูงวัยทำให้ประเทศไทยมีความท้าทายในการจัดการกับปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนี้ เช่น ความต้องการในด้านสวัสดิการสังคม การดูแลสุขภาพ และการสร้างโอกาสให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในสังคมและเศรษฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพ การเพิ่มขึ้นของประชากรสูงวัยนี้ได้มีการวางแผนและเตรียมการอย่างต่อเนื่องจากภาครัฐเพื่อรับมือกับสถานการณ์ดังกล่าว เช่น การพัฒนาแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาผู้สูงอายุแห่งชาติ ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาสวัสดิการและระบบการดูแลสุขภาพสำหรับผู้สูงอายุ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถมีบทบาทในสังคมต่อไป (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2564, น. 69-75)

2.2 สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงของประชากรสูงวัย

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรในประเทศไทยที่ทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงวัยนั้น มีสาเหตุหลักมาจากปัจจัยหลายด้านที่มีความสัมพันธ์กันซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

การลดลงของอัตราการเกิดเป็นหนึ่งในปัจจัยหลักที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรในประเทศไทยคือการลดลงของอัตราการเกิดซึ่งเป็นผลมาจากหลายปัจจัย เช่น การพัฒนาในด้านการศึกษา การเข้าถึงการวางแผนครอบครัวที่ดีขึ้น และการเปลี่ยนแปลงในค่านิยมของครอบครัว ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาอัตราการเกิดในประเทศไทยลดลงอย่างต่อเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงในบทบาทของผู้หญิงที่มีส่วนสำคัญในการตัดสินใจเรื่องจำนวนบุตร โดยเฉพาะในเมืองใหญ่ที่ผู้หญิงมีการศึกษาสูงและเข้าร่วมในตลาดแรงงานมากขึ้น สถิติจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2560) แสดงให้เห็นว่าอัตราการเกิด ในประเทศไทยลดลงจาก 20.5 รายต่อ 1,000 คน ในปี 1990 เป็น 10.4 รายต่อ 1,000 คน ในปี 2020 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าจำนวนการเกิดในแต่ละปีลดลงอย่างมากส่งผลให้สัดส่วนของผู้สูงอายุในประชากรมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น

การพัฒนาในด้านการแพทย์และสาธารณสุขเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีผลกระทบอย่างมากต่อโครงสร้างประชากร เนื่องจากการรักษาพยาบาลที่ดีขึ้นและการพัฒนาเทคโนโลยีทางการแพทย์ทำให้อายุขัยเฉลี่ยของประชากรเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ ในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาประเทศไทยได้มีการพัฒนาในด้านการแพทย์ที่ทำให้การรักษาโรคต่างๆ ที่เกี่ยวกับวัยสูงอายุ เช่น โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง หรือโรคหัวใจ ได้รับการดูแลที่ดีขึ้น ส่งผลให้ผู้คนมีอายุขัยยืนยาว อายุขัยเฉลี่ยของประชากรไทยเพิ่มขึ้นจาก 65.5 ปี ในปี 1980 เป็น 74.6 ปี ในปี 2019 ซึ่งหมายถึงการพัฒนาในด้านการแพทย์ทำให้ผู้สูงอายุสามารถมีชีวิตที่ยืนยาวขึ้นและลดอัตราการเสียชีวิตจากโรคที่สามารถรักษาได้ (ศุทธิดา ขวนวัน และปราโมทย์ ประสาทกุล, 2563, น.1-7)

ความเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมดำรงชีวิตของประชากรไทยในช่วงหลายปีที่ผ่านมาเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร การเปลี่ยนแปลงในด้านนี้สามารถสังเกตได้จากหลายมิติ เช่น การเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของครอบครัวที่มีขนาดเล็กลง การย้ายถิ่นฐานจากชนบทไปสู่เมือง ทำให้ผู้สูงอายุมีการอยู่เพียงลำพังมากขึ้น นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรมบริโภคอาหารและการออกกำลังกายก็มีผลต่อสุขภาพของประชากร ตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมคือการรับประทานอาหารที่มีไขมันสูงและการขาดการออกกำลังกาย ซึ่งนำไปสู่การเกิดโรคที่เกี่ยวข้องกับวัยสูงอายุ เช่น โรคเบาหวานและโรคหัวใจทำให้มีความต้องการการดูแลสุขภาพเพิ่มขึ้น ในขณะเดียวกันการย้ายถิ่นฐานไปทำงานในเมืองใหญ่และการลดขนาดครอบครัว ทำให้ครอบครัวไม่สามารถให้การดูแลผู้สูงอายุได้อย่างเต็มที่

ทั้งสามปัจจัยนี้รวมกันเป็นแรงผลักดันหลักในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรในประเทศไทย และเป็นสาเหตุที่ทำให้จำนวนประชากรสูงวัยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วซึ่งจะมีผลกระทบในด้านต่างๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการพัฒนาทางการแพทย์ในอนาคต (วัฒนา พันธุ์ศักดิ์ และ สุธีรา อุณหะกุล, 2554, น.14-16)

2.3 ผลกระทบ

จากการลดลงของอัตราการเกิดทำให้มีจำนวนคนในวัยทำงานลดลงและจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น การลดลงของอัตราการเกิดในประเทศไทยส่งผลกระทบต่อโครงสร้างประชากรในหลายด้าน ซึ่งหนึ่งในผลกระทบที่เห็นได้ชัดคือการลดลงของจำนวนคนในวัยทำงาน และการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุ สิ่งนี้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคมโดยตรง ซึ่งสามารถอธิบายได้ในหลายมิติคือ

1. ทำให้เกิดการลดลงของแรงงานในตลาดแรงงาน โดยการลดลงของอัตราการเกิดทำให้จำนวนประชากรในกลุ่ม วัยทำงาน (อายุ 15-59 ปี) ลดลงอย่างต่อเนื่อง ทำให้แรงงานที่มีคุณภาพและจำนวนเพียงพอในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศมีจำนวนลดลง ส่งผลกระทบต่อการผลิตและความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรมและบริการที่ต้องพึ่งพากำลังแรงงานจำนวนมาก ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2560) แสดงให้เห็นว่าในปี 2020 สัดส่วนของผู้ที่อยู่ในวัยทำงานในประเทศไทยอยู่ที่ประมาณ 60% ของประชากรทั้งหมด แต่ในอนาคตอันใกล้นี้สัดส่วนของผู้ที่อยู่ในวัยทำงานจะลดลงเรื่อยๆ ตามการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุที่ไม่สามารถทำงานได้อีกซึ่งจะส่งผลกระทบในเชิงลบต่อเศรษฐกิจโดยรวม เนื่องจากจำนวนคนในวัยทำงานที่จะเป็นกำลังสำคัญในการผลิตสินค้าบริการจะลดลง

2. ทำให้มีการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุ ในขณะเดียวกันจำนวนประชากร ผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปีขึ้นไป) จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยในปี 2020 จำนวนผู้สูงอายุในประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 20.4 ของประชากรทั้งหมด และคาดว่าจะเพิ่มเป็นร้อยละ 30.3 ในปี 2040 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560) ซึ่งหมายถึงในอนาคตจะมีประชากรสูงอายุที่ต้องการการดูแลและบริการด้านสุขภาพมากขึ้น การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุส่งผลกระทบต่อสวัสดิการสังคม และระบบการดูแลสุขภาพอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในเรื่องของการจัดสรรงบประมาณเพื่อดูแลผู้สูงอายุที่ต้องการการรักษาพยาบาลเฉพาะทาง เช่น การรักษาโรคเรื้อรัง การพยาบาลระยะยาว และการดูแลสุขภาพสังคมสำหรับผู้สูงอายุที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้

3. มีการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างภาษีและระบบสวัสดิการ การลดลงของจำนวนแรงงานและการเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุจะมีผลกระทบต่อระบบภาษีและสวัสดิการสังคมของประเทศ เนื่องจากแรงงานที่มีจำนวนลดลงจะส่งผลให้รัฐบาลได้รับรายได้จากภาษีต่ำลง ทำให้มีความยากลำบากในการจัดสรรงบประมาณเพียงพอในการดูแลผู้สูงอายุและการพัฒนาระบบสวัสดิการที่รองรับความต้องการของประชากรสูงอายุ ในขณะที่ความจำเป็นในการรักษาพยาบาลและการดูแลผู้สูงอายุจะสูงขึ้น ส่งผลให้ภาครัฐต้องขยายระบบประกันสุขภาพและสวัสดิการสังคมเพื่อตอบสนองต่อความต้องการที่เพิ่มขึ้น ซึ่งอาจส่งผลให้มีการเพิ่มภาระทางการคลังและต้องปรับเพิ่มอัตราภาษีหรือการจัดสรรงบประมาณจากภาครัฐให้เหมาะสม (ชนิษฐา กิจเงา และคณะ, 2558, น.6-9)

4. ความท้าทายในการพัฒนาทักษะของแรงงาน เกิดการลดลงของจำนวนคนในวัยทำงานจะทำให้ภาครัฐและภาคเอกชนต้องหาวิธีการในการรักษาคุณภาพของแรงงานที่มีอยู่ โดยเฉพาะการปรับทักษะของแรงงานให้สามารถทำงานได้ในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง เช่น การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการพัฒนาทักษะใหม่ เพื่อให้คนในวัยทำงานสามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในด้านเทคโนโลยีและเศรษฐกิจที่ต้องการทักษะใหม่ๆ ได้ในตนเองเดียวกันจะต้องมีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่ยังสามารถทำงานได้มีโอกาสในการมีบทบาทในตลาดแรงงาน โดยการพัฒนาทักษะใหม่ หรือการส่งเสริมให้พวกเขาทำงานในลักษณะจิตอาสาหรือในงานที่เหมาะสมกับศักยภาพ(สิริพร พงศ์หิรัญสกุล และคณะ, 2567, น.138)

5. ทำให้เพิ่มความไม่สมดุลระหว่างจำนวนคนวัยทำงานและผู้สูงอายุ โดยการลดลงของอัตราการเกิดในขณะเดียวกับการเพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุจะนำไปสู่ความไม่สมดุลในโครงสร้างประชากรระหว่าง คนวัยทำงาน และ ผู้สูงอายุ ซึ่งอาจทำให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานในหลายๆ สาขาอาชีพ โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมที่ต้องการกำลังคนจำนวนมาก เช่น การเกษตร การก่อสร้าง และการบริการ ส่งผลให้มีการขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะสูงและแรงงานที่ทำงานในระยะยาว

3.ผลกระทบของสังคมสูงวัยต่อสังคมไทย

การเข้าสู่สังคมสูงวัยในประเทศไทยมีผลกระทบในหลายด้าน โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และสุขภาพ ซึ่งประเทศไทยต้องเตรียมความพร้อมในการรับมือกับปัญหาเหล่านี้เพื่อให้สามารถรักษาคุณภาพชีวิตของประชากรสูงอายุได้และสร้างความยั่งยืนให้กับการพัฒนาในอนาคตผลกระทบของสังคมสูงวัยต่อสังคมไทยสามารถจำแนกออกเป็น 4 ด้านได้แก่

3.1ด้านเศรษฐกิจ

เกิดผลกระทบจากการลดลงของแรงงานในตลาดแรงงาน การเพิ่มขึ้นของประชากรสูงอายุในประเทศไทยจะทำให้จำนวนแรงงานในตลาดแรงงานลดลงในอนาคต ปัจจุบันอัตราการเกิดในประเทศลดลงอย่างมาก ส่งผลให้ประชากรในวัยทำงานมีจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง การขาดแคลนแรงงานทำให้การขยายตัวทางเศรษฐกิจอาจชะลอตัวและยากที่จะรักษาอัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ในระดับที่ต้องการ (ชลธิชา อัสวนิรันดร์ และคณะ, 2563, น.5-15) นอกจากนี้ผู้สูงอายุที่ไม่ได้มีส่วนร่วมใน

ตลาดแรงงานก็จะทำให้เศรษฐกิจของประเทศต้องพึ่งพิงการนำเข้าแรงงานต่างชาติหรือการปรับเปลี่ยนโครงสร้างแรงงานในประเทศ

ทำให้ค่าใช้จ่ายของรัฐบาลในการดูแลผู้สูงอายุ การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุหมายถึงการเพิ่มขึ้นของค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการสังคม การดูแลสุขภาพ และการจัดสรรทรัพยากรสำหรับผู้สูงอายุในแต่ละปี รัฐบาลจะต้องเพิ่มการลงทุนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางสุขภาพ เช่นการสร้างโรงพยาบาลและการฝึกอบรมบุคลากรทางการแพทย์เพื่อให้สามารถรองรับการดูแลผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในบางกรณีอาจต้องใช้เงินงบประมาณจากการเก็บภาษีที่สูงขึ้นหรือการจัดสรรงบประมาณจากโครงการพัฒนาอื่นๆ

อาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างการผลิต เนื่องจากการลดลงของประชากรวัยทำงาน การผลิตในภาคเศรษฐกิจที่ต้องพึ่งพาแรงงานจะได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเปลี่ยนแปลงนี้จะกระทบต่อภาคการผลิตอุตสาหกรรมที่มีความต้องการแรงงานจำนวนมาก เช่นการผลิตในภาคอุตสาหกรรมหนักหรือการเกษตร โดยเฉพาะในธุรกิจที่ต้องการแรงงานที่มีทักษะสูง การขาดแคลนแรงงานอาจทำให้ต้องใช้เทคโนโลยีอัตโนมัติหรือหุ่นยนต์ในการทดแทนการทำงานของมนุษย์ (สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560, น.1-7)

3.2 ด้านสังคม

เกิดการเพิ่มขึ้นของภาระการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว ภาระการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องซึ่งอาจก่อให้เกิดความเครียดทั้งทางจิตใจและเศรษฐกิจสำหรับครอบครัว โดยเฉพาะในครอบครัวที่ไม่มีระบบสวัสดิการสังคมที่แข็งแกร่ง การดูแลผู้สูงอายุในบ้านอาจทำให้สมาชิกในครอบครัวต้องละทิ้งหน้าที่การงานและการศึกษา นอกจากนี้การขาดการเตรียมการและการวางแผนการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวอาจทำให้เกิดปัญหาทางสังคมและครอบครัวที่แตกแยกได้

การเข้าสู่สังคมสูงวัยยังทำให้เกิดความท้าทายในระบบสวัสดิการสังคม เนื่องจากการดูแลผู้สูงอายุจะเป็นภาระที่รัฐต้องรับผิดชอบเพิ่มขึ้น ซึ่งอาจทำให้รัฐบาลต้องใช้จ่ายเพิ่มขึ้นในด้านการดูแลสุขภาพและการให้บริการทางสังคม โดยเฉพาะในประเทศที่มีงบประมาณจำกัด การจัดสวัสดิการที่มีประสิทธิภาพสำหรับผู้สูงอายุจึงเป็นเรื่องที่ท้าทายอย่างยิ่ง นอกจากนี้ยังมีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุในชุมชนและในระดับท้องถิ่นให้ดีขึ้น

การเปลี่ยนแปลงในค่านิยมและความสัมพันธ์ระหว่างวัย เพราะสังคมสูงวัยยังมีผลต่อค่านิยมและความสัมพันธ์ระหว่างวัยในสังคมไทย โดยเฉพาะในแง่ของการเปลี่ยนแปลงของบทบาทของผู้สูงอายุในครอบครัวและสังคม ผู้สูงอายุในอดีตมักมีบทบาทสำคัญในครอบครัวและได้รับความเคารพ แต่ในยุคปัจจุบันความเปลี่ยนแปลงของสังคมและครอบครัวอาจทำให้บทบาทของผู้สูงอายุในครอบครัวและสังคมมีความเปลี่ยนแปลง (พงศ์เสวก อเนกจำนงพร และธัญลักษณ์ เอนกจำนงค์พร, 2563, น.216-229) การขาดการเคารพและการให้อำนาจในการตัดสินใจอาจทำให้เกิดปัญหาทางจิตใจสำหรับผู้สูงอายุ

3.3 ด้านการศึกษาและการพัฒนา

รัฐมีความจำเป็นในการปรับระบบการศึกษาให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่เข้าสู่สังคมสูงวัยทำให้มีความจำเป็นต้องปรับระบบการศึกษาและการฝึกอบรมให้

เหมาะสมกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สุพิชา บุรณะวิทยากรณ์, 2565, น.1-6) โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่ต้องการพัฒนาทักษะใหม่ๆ หรือการปรับตัวให้เหมาะสมกับสภาพการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไป การเรียนรู้ตลอดชีวิตจึงกลายเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการมีส่วนร่วมในสังคมของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังมีความจำเป็นในการสร้างหลักสูตรที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เช่น การเรียนการสอนด้านสุขภาพ การจัดการการเงิน และเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับวัย

3.4 ด้านสุขภาพ

การเพิ่มขึ้นของปัญหาสุขภาพเกี่ยวกับวัยสูงอายุ ผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่จะประสบปัญหาสุขภาพที่เกี่ยวข้องกับวัย เช่น โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง และโรคสมองเสื่อม เป็นต้น การดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุจึงกลายเป็นภารกิจที่สำคัญ นอกจากนี้ยังมีการเพิ่มขึ้นของโรคเรื้อรังที่ต้องการการดูแลระยะยาว ซึ่งทำให้การจัดสรรงบประมาณทางการแพทย์ต้องปรับเปลี่ยนและจัดสรรใหม่เพื่อให้การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพ อาจเกิดการขาดแคลนทรัพยากรทางการแพทย์สำหรับผู้สูงอายุ ปัญหาความขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์และทรัพยากรทางการแพทย์ที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุเป็นอีกหนึ่งความท้าทายที่สำคัญ (กิตติพร เนาว์สุวรรณ และมารีสา สุวรรณราช, 2562, น.118-125) ในปัจจุบันแม้ว่าจะมีการพัฒนาในด้านการแพทย์ แต่การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่มีความต้องการพิเศษในเรื่องสุขภาพ เช่น การรักษาโรคเรื้อรังหรือการดูแลผู้ป่วยที่ไม่สามารถดูแลตนเองได้ ยังมีความจำเป็นที่จะต้องเพิ่มบุคลากรทางการแพทย์ที่มีความชำนาญในการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ โดยเฉพาะ

4. การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร

การเข้าสู่สังคมสูงวัยในประเทศไทยนั้นเป็นกระบวนการที่มีผลกระทบทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสุขภาพ ซึ่งจำเป็นต้องมีการรับมือและเตรียมการจากภาครัฐในหลายมิติ โดยเฉพาะการพัฒนานโยบายและแผนการที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพ การพัฒนาระบบสวัสดิการสังคม และการส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุในสังคม เพื่อรองรับความท้าทายที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร

4.1 นโยบายรัฐบาลและแผนการปรับตัว

รัฐบาลไทยได้ตระหนักถึงความสำคัญของการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร และได้พัฒนานโยบายและแผนการต่าง ๆ เพื่อรับมือกับการเข้าสู่สังคมสูงวัย โดยมีแนวทางหลักที่สำคัญดังนี้

1. นโยบายที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ

การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุเป็นปัญหาที่มีความสำคัญสูงในสังคมสูงวัย ซึ่งรัฐบาลได้วางแผนและดำเนินการผ่านหลายโครงการที่มุ่งเน้นการดูแลสุขภาพและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดีขึ้น ตัวอย่างของนโยบายสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุได้แก่แผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) แผนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดีขึ้น โดยมุ่งเน้นการจัดการระบบสุขภาพที่เหมาะสม การสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และการพัฒนาบริการที่ตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ เช่น การดูแลสุขภาพผู้สูงอายุที่มีความจำเป็นพิเศษและการสนับสนุนการพยาบาลที่บ้าน (คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ, 2553, น. 1-7) การสร้างหลักประกันสุขภาพผู้สูงอายุ เช่นระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้า หรือประกันสังคม ที่มี

การปรับปรุงเพื่อรองรับการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุอย่างทั่วถึง ทำให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงการรักษาพยาบาลและการดูแลสุขภาพได้อย่างมีคุณภาพและคุ้มค่า

2. การพัฒนาระบบสวัสดิการสังคม รัฐบาลได้จัดทำและพัฒนาระบบสวัสดิการสังคมที่เหมาะสมกับการดูแลผู้สูงอายุ โดยมีการสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมเพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการสนับสนุนในด้านต่างๆ เช่น การดูแลในบ้าน การจ่ายเงินบำนาญ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในสังคม ตัวอย่างของการพัฒนาระบบสวัสดิการที่สำคัญ ได้แก่ กองทุนสวัสดิการผู้สูงอายุ นับเป็นหนึ่งในมาตรการที่สำคัญที่รัฐบาลได้จัดตั้งขึ้น เพื่อรองรับการสนับสนุนการดูแลผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในด้านการช่วยเหลือในกรณีที่ผู้สูงอายุขาดแคลนรายได้หรือมีความจำเป็นต้องได้รับการดูแลพิเศษจากรัฐ กองทุนนี้ยังสนับสนุนโครงการและกิจกรรมที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โครงการ “บ้านผู้สูงอายุ” และ “ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ” เพื่อให้ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถพึ่งพาการดูแลจากครอบครัวหรือชุมชนได้มีที่พักอาศัยที่เหมาะสมและมีการดูแลสุขภาพอย่างใกล้ชิด โดยเน้นการพัฒนา ศูนย์บริการสุขภาพผู้สูงอายุ ที่มีทั้งการให้คำปรึกษา การรักษา และการพยาบาลระยะยาว

3. การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีบทบาทในสังคม รัฐบาลยังได้มุ่งเน้นการส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุในสังคม เพื่อให้ผู้สูงอายุมีโอกาสในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมและเศรษฐกิจ ตัวอย่างของนโยบายที่ส่งเสริมบทบาทของผู้สูงอายุ ได้แก่ การสนับสนุนกิจกรรมจิตอาสา รัฐบาลสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาชุมชน เช่น การเป็นอาสาสมัครในองค์กรการกุศล หรือการมีส่วนร่วมในงานอาสาสมัครในภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งช่วยให้ผู้สูงอายุมีบทบาทที่สำคัญในการพัฒนาสังคมและชุมชน การส่งเสริมการทำงานในวัยสูงอายุ การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุที่มีความสามารถทางการทำงานยังสามารถทำงานได้ โดยเฉพาะในงานที่มีความยืดหยุ่น หรือการทำงานในระบบที่รองรับผู้สูงอายุ เช่น งานอิสระหรือการทำงานในโครงการพิเศษที่เหมาะสมกับสุขภาพและความสามารถของผู้สูงอายุ(กรมกิจการผู้สูงอายุ,2561 ,น.28-61)

4. การพัฒนาเมืองที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของเมืองให้เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ เป็นอีกหนึ่งแนวทางที่รัฐบาลให้ความสำคัญ เช่นการพัฒนา ระบบขนส่งสาธารณะที่เหมาะสม และการออกแบบ ที่อยู่อาศัย ที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับผู้สูงอายุ การพัฒนาเหล่านี้ช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างสะดวกสบายและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น(กรมกิจการผู้สูงอายุ,2561 ,น.55-65)

4.2 การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในสังคมเพื่อรองรับผู้สูงอายุ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุถือเป็นการดำเนินการที่สำคัญเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุขในสังคมที่กำลังเข้าสู่สังคมสูงวัย การพัฒนาในด้านต่างๆ เช่น สิ่งอำนวยความสะดวกในสังคมและการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ จะช่วยให้ผู้สูงอายุมีการเข้าถึงบริการที่เหมาะสมและสามารถใช้ชีวิตได้อย่างสมบูรณ์ในทุกด้าน

1. การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในสังคมเพื่อรองรับผู้สูงอายุ การสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในสังคมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุถือเป็นเรื่องสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของพวกเขา ซึ่งรวมถึงการออกแบบเมืองและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ที่สามารถรองรับความต้องการของผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม การปรับตัวของสังคมในด้านนี้มีความสำคัญทั้งในระดับโครงสร้างพื้นฐานและการให้บริการต่างๆ ตัวอย่างเช่น

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นมิตรกับผู้สูงอายุ การพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะที่เข้าถึงได้ และการออกแบบทางเท้าที่เหมาะสม เช่นการติดตั้งราวจับที่สะดวกและเส้นทางเดินที่ไม่ลื่นไหล สามารถช่วยให้ผู้สูงอายุเดินทางได้สะดวกขึ้น นอกจากนี้ยังต้องมีการปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ในสถานที่สาธารณะ เช่นการติดตั้งลิฟต์ที่รองรับรถเข็นสำหรับผู้สูงอายุ การปรับสภาพแวดล้อมในบ้านและที่พักให้เหมาะสมกับความต้องการทางกายภาพของผู้สูงอายุ (กรมสุขภาพจิต, 2558) การพัฒนาศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ การสร้างและพัฒนา ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ ที่มีบริการที่หลากหลาย เช่นการดูแลทางการแพทย์ การบำบัดรักษา การสนับสนุนจิตใจ และการจัดกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ เป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่มีการดูแลอย่างเหมาะสมจากครอบครัว การจัดหาบริการสุขภาพที่เข้าถึงได้ การมีคลินิกผู้สูงอายุ หรือการจัดบริการดูแลสุขภาพที่บ้าน สามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุที่มีปัญหาด้านสุขภาพเรื้อรัง หรือผู้ที่ไม่สามารถเดินทางไปโรงพยาบาลได้สะดวก การมีบริการสุขภาพที่มีคุณภาพและเข้าถึงง่ายจะช่วยให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลอย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้พวกเขามีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (สุริรัตน์ เชื้อกลาง, 2559, น.25-38)

2. การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีคุณค่าทั้งในด้านสังคมและเศรษฐกิจเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ การให้โอกาสแก่ผู้สูงอายุในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ในชุมชนและสังคม แต่ยังช่วยให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีคุณค่าและได้รับการยอมรับในสังคม ตัวอย่างของการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ได้แก่การสนับสนุนกิจกรรมทางสังคมและการพัฒนาอาสาสมัคร การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีโอกาสในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เช่นการเป็นอาสาสมัครในองค์กรการกุศล หรือการมีส่วนร่วมในงานชุมชน เช่น การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส การจัดกิจกรรมที่มีผลประโยชน์ทางสังคม นอกจากจะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกมีค่าในสังคมแล้ว ยังส่งเสริมให้เกิดความผูกพันในชุมชนและช่วยลดภาวะเหงาหรือความโดดเดี่ยวที่มักเกิดขึ้นกับผู้สูงอายุ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2561) การส่งเสริมกิจกรรมเพื่อสุขภาพและการออกกำลังกาย การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางกายที่เหมาะสม เช่นการออกกำลังกายเบาๆ หรือการฝึกโยคะสำหรับผู้สูงอายุ ช่วยให้พวกเขามีร่างกายที่แข็งแรงและมีสุขภาพดีขึ้น ซึ่งสามารถช่วยลดความเสี่ยงจากโรคต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัยสูงอายุ นอกจากนี้ยังสามารถช่วยให้ผู้สูงอายุมีจิตใจที่ดีและลดความเครียดได้ (กรมสุขภาพจิต, 2558) การพัฒนาการศึกษาตลอดชีวิต การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีโอกาสในการศึกษาหาความรู้และพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ช่วยเสริมสร้างสมรรถภาพทางจิตใจและการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ เช่นการเรียนคอมพิวเตอร์หรือการเข้าร่วมในคอร์สการศึกษาต่างๆ ช่วยให้พวกเขารู้สึกกระตือรือร้นและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมมากขึ้น(นิราศศิริ โรจนธรรมกุล ,จิราวรรณ กล่อมเมฆ, และ จารุรัตน์ ศรีรัตนประภาส, 2563, น.15-26)

3. การสนับสนุนทางจิตใจและอารมณ์ การดูแลทางจิตใจเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุบางคนอาจเผชิญกับภาวะเครียด ความวิตกกังวล หรือภาวะซึมเศร้า การให้การสนับสนุนทางจิตใจจากทั้งครอบครัวและสังคมจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ตัวอย่างเช่นการจัดกิจกรรมที่สร้างความสุขและความสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมที่เน้นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุและคนรุ่นใหม่ เช่นการพบปะและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ชีวิต หรือการเข้าร่วมกิจกรรมศิลปะและวัฒนธรรม ช่วย

เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัยและช่วยลดความรู้สึกโดดเดี่ยว การให้บริการคำปรึกษาทางจิตใจ การจัดตั้งบริการที่สามารถให้คำปรึกษาหรือการสนับสนุนทางจิตใจแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งสามารถลดความเครียดและช่วยให้พวกเขาสามารถจัดการกับปัญหาทางอารมณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กรมสุขภาพจิต, 2558, น.27-45)

4.3 การปรับโครงสร้างแรงงาน

โดยการส่งเสริมการทำงานในวัยสูงอายุและการปรับทักษะการทำงานให้เหมาะสม การปรับโครงสร้างแรงงานในสังคมสูงวัยเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ประเทศไทยสามารถรับมือกับการเข้าสู่สังคมสูงวัยได้อย่างยั่งยืน ในขณะที่จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น อัตราการเกิดลดลง และจำนวนคนในวัยทำงานที่ลดน้อยลง การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุยังคงมีส่วนร่วมในตลาดแรงงานและปรับทักษะการทำงานให้เหมาะสมกับสภาพการทำงานในยุคปัจจุบันจึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง นอกจากนี้ยังต้องมีการสร้างระบบสนับสนุนที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและไม่เกิดผลกระทบด้านสุขภาพหรือความสามารถในการทำงาน

1. การส่งเสริมการทำงานในวัยสูงอายุ การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าร่วมในตลาดแรงงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นหนึ่งในกลยุทธ์ที่สำคัญในการปรับโครงสร้างแรงงานในสังคมสูงวัย เนื่องจากผู้สูงอายุที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ที่ยาวนานสามารถเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าในสังคมและตลาดแรงงาน การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุทำงานต่อไปสามารถช่วยบรรเทาผลกระทบจากการลดลงของจำนวนแรงงานในวัยทำงาน ตัวอย่างของการส่งเสริมการทำงานในวัยสูงอายุ ได้แก่ การสนับสนุนการทำงานหลังเกษียณ การสร้างแรงจูงใจสำหรับผู้สูงอายุที่ต้องการทำงานหลังเกษียณ โดยการให้สิทธิประโยชน์ทางภาษี หรือการจัดทำกองทุนสำหรับการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะใหม่ๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถทำงานได้ในลักษณะของ งานพาร์ทไทม์ หรืองานที่ยืดหยุ่น (กรมการจัดหางาน, 2020) การสร้างนโยบายที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถทำงานได้ต่อไปจะช่วยลดการขาดแคลนแรงงานในตลาดแรงงาน และช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถรักษาคุณภาพชีวิตที่ดีได้ การสนับสนุนงานในรูปแบบอิสระหรือการทำงานจากที่บ้าน การส่งเสริมงานที่ไม่จำเป็นต้องใช้การเดินทางหรือการทำงานที่ไม่ต้องใช้ใช้พลังกายมาก เช่น งานเขียน การให้คำปรึกษา หรือ งานออนไลน์ ซึ่งสามารถทำได้จากที่บ้าน นอกจากนี้ยังสามารถช่วยผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดทางกายภาพในการทำงาน แต่ยังคงสามารถมีส่วนร่วมในตลาดแรงงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (อดิสร อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2567)

2. การปรับทักษะการทำงานให้เหมาะสม เมื่อประชากรสูงอายุมีจำนวนเพิ่มขึ้น จำเป็นต้องมีการปรับทักษะการทำงานของผู้สูงอายุให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในตลาดแรงงานและเทคโนโลยีที่ก้าวหน้า การฝึกอบรมและพัฒนาทักษะใหม่ๆ ให้แก่ผู้สูงอายุจะช่วยให้พวกเขาสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและไม่ตกยุค การฝึกอบรมทักษะดิจิทัล เนื่องจากเทคโนโลยีและการทำงานดิจิทัลมีความสำคัญมากขึ้นในทุกภาคส่วนของการทำงาน การฝึกอบรมให้ผู้สูงอายุสามารถใช้เทคโนโลยีได้ เช่น การใช้งานคอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต หรือ แอปพลิเคชันต่างๆ จะช่วยให้พวกเขาสามารถเข้าถึงโอกาสในการทำงานในรูปแบบต่างๆ ได้มากขึ้น การฝึกอบรมทักษะด้านการสื่อสารและการบริการลูกค้า การพัฒนาทักษะในการสื่อสารและการให้บริการลูกค้าจะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถทำงานในตำแหน่งที่ต้องใช้ทักษะทางการสื่อสารและการบริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาทิเช่น การทำงานในตำแหน่งที่ปรึกษาหรือการทำงานในบทบาทที่เกี่ยวข้องกับการดูแลลูกค้า การฝึกอบรมด้านสุขภาพและการดูแลตนเอง เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถทำงานในสภาพแวดล้อมที่มีความเครียดต่ำและไม่

ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ การฝึกอบรมเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพและการจัดการความเครียดในการทำงานก็เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่เกิดความเสียหายต่อสุขภาพ (นัทธกฤตดา ชูเดช, 2563)

3. การสร้างความตระหนักรู้ในองค์กรและสังคม การปรับโครงสร้างแรงงานให้รองรับผู้สูงอายุไม่ใช่เพียงแค่การฝึกอบรมและการส่งเสริมการทำงานในวัยสูงอายุ แต่ยังจำเป็นต้องมีการสร้างความตระหนักรู้ในองค์กรและสังคมเกี่ยวกับคุณค่าของผู้สูงอายุในตลาดแรงงาน การสร้างทัศนคติที่ดีต่อการทำงานของผู้สูงอายุจะช่วยลดการเลือกปฏิบัติและเพิ่มโอกาสในการทำงานของพวกเขา ตัวอย่างเช่นการจัดทำโครงการสนับสนุนการจ้างงานผู้สูงอายุ การรณรงค์ให้บริษัทหรือองค์กรต่างๆ รับรู้ถึงประโยชน์ของการจ้างงานผู้สูงอายุ โดยสามารถใช้ประสบการณ์และความเชี่ยวชาญของพวกเขาในการเสริมสร้างองค์กรได้ ตัวอย่างเช่นโครงการที่ส่งเสริมการจ้างงานในภาคบริการหรือการจัดอบรมวิชาชีพเฉพาะที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ การสร้างวัฒนธรรมการทำงานที่ยืดหยุ่นและให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางวัย การสนับสนุนให้เกิดการทำงานในทีมที่มีความหลากหลายทางวัย ซึ่งจะช่วยให้ทั้งผู้สูงอายุและผู้คนในวัยอื่นๆ สามารถแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ซึ่งช่วยเสริมสร้างการทำงานที่มีประสิทธิภาพและการสร้างความเข้าใจระหว่างวัย (พยาม การดี, พรณพิมล สุขวงศ์, และดาว เวียงคำ ,2559, น.42-48)

สรุป

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรในประเทศไทยโดยเฉพาะการเข้าสู่สังคมสูงวัยเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา การที่สัดส่วนของประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นส่งผลกระทบต่อหลายด้านของสังคม เช่นด้านเศรษฐกิจที่มีการลดลงของแรงงานในตลาด การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างการผลิต การเพิ่มภาระด้านสวัสดิการและสุขภาพของผู้สูงอายุ ในด้านสังคมก็มีความท้าทายในการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวและการปรับเปลี่ยนค่านิยมและความสัมพันธ์ระหว่างวัย และในด้านการศึกษาและการพัฒนาทักษะต่างๆก็ต้องการปรับตัวให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อรองรับประชากรสูงวัยที่มีความหลากหลายมากขึ้น

การรับมือกับการเปลี่ยนแปลงนี้ต้องการการวางแผนอย่างรอบคอบ โดยรัฐบาลควรพัฒนานโยบายสาธารณะที่ครอบคลุมและตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคม การส่งเสริมการมีบทบาทในสังคมของผู้สูงอายุ และการปรับโครงสร้างแรงงานให้รองรับการทำงานในวัยสูงอายุนอกจากนี้การส่งเสริมการวิจัยและการศึกษาเพื่อหาทางพัฒนาสังคมให้เหมาะสมกับประชากรสูงวัยก็มีความสำคัญไม่น้อย รวมถึงการสร้างความรู้ความตระหนักในสังคมเกี่ยวกับการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อให้ประเทศไทยสามารถปรับตัวและรับมือกับการเข้าสู่สังคมสูงวัยได้อย่างยั่งยืนควรมีการดำเนินการในหลายมิติ ได้แก่การพัฒนานโยบายสาธารณะที่ครอบคลุมและเหมาะสมกับประชากรสูงวัย โดยเฉพาะการพัฒนาสวัสดิการสังคม การสนับสนุนด้านสุขภาพ การพัฒนาที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุในสังคม การส่งเสริมการวิจัยที่เน้นการพัฒนาเทคโนโลยีและบริการใหม่ๆ สำหรับผู้สูงอายุรวมถึงการปรับปรุงระบบการศึกษาเพื่อให้การเรียนรู้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

ตลอดชีวิต การสร้างความตระหนักในสังคมเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรสูงวัย โดยการจัดแคมเปญให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลและพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ และการสร้างโอกาสในการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2553). *แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. <https://www.dop.go.th/th/laws/1/28/766>
- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2561). *ยุทธศาสตร์กรมกิจการผู้สูงอายุ 20 ปี พ.ศ. 2561-2580*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. https://www.dop.go.th/download/knowledge/th1539326153-138_0.pdf
- กรมสุขภาพจิต. (2558). *การดูแลทางด้านสังคมจิตใจของผู้สูงอายุเพื่อป้องกันปัญหาสุขภาพจิต (ฉบับปรับปรุงครั้งที่ 1)*. สำนัส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพจิต, กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- กิตติพร เนาว์สุวรรณ & มาริสา สุวรรณราช. (2562). สภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุที่อยู่ในเขตความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในภาคใต้ตอนล่าง. *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครศรีธรรมราช*, 11(2), 118-133.
- กริช เกียรติญาณ & ธนัสภา ไรจนตระกูล. (2564). การเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ กรณีศึกษา ตำบลวัดไทรย์ อำเภอเมืองนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์. *Journal of Modern Learning Development*, 6(2), 60-76.
- ชนิษฐา กิจเงา และคณะ. (2558). *การจัดสวัสดิการที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในแต่ละช่วงวัย*. สงขลา: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- ชลธิชา อัครนิรันดร์, ขภาธาร โอษฐ์, วัชร เพชรดิน, วิมลพัชร มานิตศรีศักดิ์ & นลัท จิตลำนนท์. (2563). *โครงการรูปแบบการจ้างงานผู้สูงอายุในภาคเอกชนของไทย: ความยืดหยุ่น ผลผลิต และการคุ้มครอง*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชื่นฤทัย กาญจนจิตร, & คณะ. (2550). *สุขภาพคนไทย 2550*. สถาบันวิจัยประชากรและสังคมร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.): มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นิราศศิริ ไรจนธรรมกุล, จิราวรรณ กล่อมเมฆ, & จารุรัตน์ ศรีรัตนประภาส. (2563). การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมของผู้สูงอายุในตำบลมวกเหล็ก อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี. *วารสารวิจัยสุขภาพและการพยาบาล*, 36(2), 15-26.
- นันทกฤตดา ชูเดช. (2563). *การศึกษาการพัฒนาทักษะในการทำงานในกลุ่มแรงงานสูงอายุที่มีประสบการณ์สูง*. สารนิพนธ์หลักสูตรปริญญาการจัดการมหาบัณฑิต, วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล. <https://archive.cm.mahidol.ac.th/handle/123456789/3753>
- พยาม การดี, พรณพิมล สุขวงษ์, & ดาว เวียงคำ. (2559). การรับรู้แรงสนับสนุนทางสังคมของผู้สูงอายุในเขตชนบทภาคเหนือตอนบน. *วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย*, 24(1), 40-51.

- พงศ์เสวก อเนกจำนงพร, & ธัญลักษณ์ เอนกจำนงค์พร. (2563). แรงงานผู้สูงอายุ: โอกาสและความท้าทายของการจัดการทรัพยากรมนุษย์ในธุรกิจบริการ. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 23(1), 216-229.
- วัฒนา พันธุ์ศักดิ์ & สุธีรา ฮุนตระกูล. (2554). วิธีการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ. *วารสารพยาบาลทหารบก*, 12(2), 14-24.
- ศุทธิดา ขวนวัน & ปราโมทย์ ประสาทกุล. (2563). ขนาดประชากรที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย. *Journal of Demography*, 36(1), 1-17. <https://doi.org/10.56808/...>
- สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *ระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุพิชา บุรณวิทย์ภรณ์. (2565). แนวทางในการจัดการศึกษาสำหรับผู้สูงอายุในรูปแบบห้องเรียนหลากหลายวัย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์*, 6(2), 1-16.
- สุรรัตน์ เชื้อกลาง. (2559). *แนวทางการพัฒนาการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนเขตบางนา กรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์, สังคมสงเคราะห์ศาสตร์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)*.
- สิริพร พงศ์หิรัญสกุล, พัชร ฉลาดธัญกิจ, ณรงค์ฤทธิ์ ประสานตรี, กาญจนา จินตานิล, & สุกัญญา ตั้งประเสริฐ. (2567). แนวทางการพัฒนาทักษะแรงงานผู้สูงอายุให้เหมาะสมกับลักษณะงาน. *วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ*, 12(1), 135-146.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560). *การสำรวจการเปลี่ยนแปลงของประชากร พ.ศ. 2558-2559*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2564). *สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย: ในมิติความต่างเชิงพื้นที่ พ.ศ. 2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- อดิสร อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2567). *แนวทางพัฒนาความสามารถในการมีงานทำตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย*. TDRI: Thailand Development Research Institute. <https://tdri.or.th/wp-content/uploads/2024/03/ppt%E0%B9%82%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%AD.%E0%B8%AD%E0%B8%94%E0%B8%B4%E0%B8%A8%E0%B8%A3%E0%B9%8C-28032024.pdf>
- World Bank. (2021). *Caring for Thailand's Aging Population*. World Bank Group. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/249641622725700707/pdf/Labor-Markets-and-Social-Policy-in-a-Rapidly-Transforming-Caring-for-Thailand-s-Aging-Population.pdf>